ISSN online 2707-7292 ISSN 2220-6310
DOI: 10.33216/2220-6310/2026-112-1-330-344
УДК 027.5:316.7:159.9

ОСВІТЯНСЬКІ БІБЛІОТЕКИ ЯК ЦЕНТРИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

К. Б. Щегельська

ORCID ID: 0009-0006-2752-7023

У статті досліджено парадигмальну трансформацію освітянських бібліотек України в умовах повномасштабної російської агресії та глибоких соціокультурних криз. Доведено, що бібліотеки остаточно подолали стереотип пасивних інформаційно-накопичувальних закладів, реорганізувавши свій функціонал у багатофункціональні інституційні осередки національної резильєнтності. На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду виокремлено й систематизовано п'ять пріоритетних векторів діяльності бібліотек у воєнний час: безпеково-просторовий, психосоціальний, когнітивно-інформаційний, цифровий та соціально-гуманітарний. Розкрито зміст безпеково-просторового вектора як забезпечення фізичного захисту, інфраструктурної адаптації та збереження культурної спадщини як акту опору. Охарактеризовано психосоціальні практики (бібліотерапія, підтримка внутрішньо переміщених осіб, тренінги психологічної стійкості), спрямовані на мінімізацію травматичного впливу війни. Обґрунтовано роль бібліотек як надійного інституційного бар'єру проти ворожої дезінформації через формування медіакультури та фактчекінг, а також як цифрових хабів, що гарантують безперервність освіти через віртуалізацію послуг та адміністрування репозитаріїв. Доведено, що соціально-гуманітарна функція перетворила бібліотеки на драйвери консолідації громад, сприяючи мовно-культурній єдності та волонтерській мобілізації. Наукова новизна полягає в системному обґрунтуванні ролі бібліотеки як інституційного амортизатора соціальних шоків та активного суб'єкта інформаційно-когнітивної безпеки держави. Визначено перспективи подальших досліджень

щодо нормативно-методичного забезпечення нових бібліотечних функцій для повоєнної відбудови.

Ключові слова: *освітянська бібліотека, кризові умови, психологічна стійкість, соціальна згуртованість, центр стійкості, бібліотерапія, інформаційна безпека, внутрішньо переміщені особи.*

Постановка проблемиу загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Тривала криза, зумовлена повномасштабним військовим вторгненням російської федерації, спровокувала фундаментальну трансформацію парадигми функціонування соціальних інституцій, зокрема освітянських бібліотек. В екстремальних умовах бібліотека стрімко еволюціонує від традиційного пасивного сховища документів до активного багатофункціонального «Resilience Hub» (центру стійкості) та простору «бібліотеки-турботи». Це зумовлено специфікою сучасної агресії, яка має виражені ознаки консцієнтальної війни, спрямованої на деструкцію інтелектуального ресурсу нації, переписування історії та руйнування духовних констант суспільства.

Саме освітянські бібліотеки опиняються на передовій підтримки вразливих груп – педагогів, здобувачів освіти та їхніх родин. Вони забезпечують не лише безперервність освітнього процесу в умовах блекаутів чи релокації, а й виконують критично важливі функції психоемоційної реабілітації, соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб, деколонізації інформаційного простору та формування цифрової гігієни для протидії дезінформації.

Ігнорування цього соціокультурного та психогуманітарного виміру загрожує втратою бібліотеками своєї суспільної релевантності, стрімким професійним вигоранням персоналу, який стикається з новими викликами без належної підготовки, та зниженням їхнього потенціалу як інструментів національної консолідації. Усе це зумовлює нагальну потребу в теоретичному осмисленні та систематизації нових соціальних функцій освітянських бібліотек як гарантів психологічної стійкості, захисників культурної ідентичності та каталізаторів соціальної згуртованості громади в умовах тривалої кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У сучасній науці трансформація документно-інформаційної та освітянської сфер в умовах воєнного стану привертає значну увагу дослідників (О. Бруй, Т. Гранчак, І. Передерій, Р. Гула, М. Слободяник, Т. Ярошенко, М. Косцеєв та ін.).

Безпеково-просторову функцію та інституційну резильєнтність бібліотек, фізичний і цифровий захист книжкових пам'яток як чинник збереження національної пам'яті досліджують Г. Ковальчук і М. Косцеєв, а роль університетських книгозбірень як стабілізувальних осередків освітнього середовища розкрито в працях С. Барабаш.

Психосоціальний вектор та потенціал бібліотек як просторів ментального здоров'я й відновлення аналізують Ю. Амельченко, В. Горчинська, Н. Журавель, С. Кирій, С. Острога, С. Сердюк, С. Герасимова, В. Фоміних, Л. Ленчинська, О. Сидоренко та ін. Досвід їх залучення до програми «Ти як?» та підтримки ВПО й ветеранів розкрито Ю. Амельченко та С. Острогою, а інструменти бібліотерапії, книго- й арттерапії висвітлено в роботах Н. Аксьонової, М. Бондаренко, Н. Демиденко, О. Романюк, Н. Федорової, Н. Лябах та О. Шевченко.

Когнітивно-інформаційну функцію протидії дезінформації й фейкам досліджують Т. Гранчак, В. Дмитричева, І. Захарова, І. Передерій, Р. Гула, Л. Пономаренко та ін. Питання формування медіакультури, критичного мислення та фактчекінгу розкрито в працях В. Дмитричевої, І. Захарової та Л. Пономаренко, а відмова від «нейтральності» середовища під час війни відповідає світовій аналітиці (P. C. Becker, K. Mercer, R. Rydén).

Цифрову трансформацію, адаптацію до дистанційного навчання, адміністрування репозиторіїв і розвиток Хабів цифрової освіти висвітлюють О. Бруй, Т. Власова, В. Олексієнко, Т. Ярошенко. Соціально-гуманітарний напрям, волонтерство, розвиток згуртованості громад та мовну консолідацію проаналізовано в працях О. Александрової, В. Добровольської, О. Кузнецової, О. Марченко, М. Медведєвої.

Попри значну кількість праць з окремих напрямів, комплексне теоретичне узагальнення багатовекторної трансформації освітянських бібліотек у кризовий період усе ще потребує системного аналізу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Незважаючи на вагомі здобутки вітчизняних і зарубіжних дослідників у вивченні окремих аспектів функціонування бібліотек у кризових умовах, сучасний науковий дискурс залишається певною мірою фрагментарним. Переважна більшість існуючих праць акцентує увагу на ізольованих напрямах (наприклад, виключно на цифровій трансформації, окремих інструментах бібліотерапії або протидії фейкам), не розкриваючи їхньої синергії в межах єдиної інституційної стратегії.

Крім того, значна частина наукових розвідок стосується публічних бібліотек загального типу, тоді як специфіка саме освітянських бібліотек, які глибоко інтегровані в освітньо-науковий процес і мають унікальну цільову

аудиторію (педагогів, здобувачів освіти, науковців), досліджена недостатньо. Наразі відсутнім є цілісне концептуальне бачення освітянської бібліотеки як багатовимірного «хабу стійкості» (Resilience Hub), де безпекові, психосоціальні, когнітивно-інформаційні, цифрові та соціально-гуманітарні функції діють не автономно, а як взаємопосилююча система.

Саме ця наукова прогалина зумовлює необхідність системного узагальнення нових соціальних ролей освітянських бібліотек, виявлення механізмів їхньої адаптації та обґрунтування їхнього потенціалу як ключового інституту національної резильєнтності та соціальної згуртованості в умовах тривалої кризи.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному розкритті соціокультурної та гуманітарної ролі освітянських бібліотек у формуванні психологічної стійкості та соціальної згуртованості учасників освітнього процесу в кризових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній вітчизняній і зарубіжній педагогічній та бібліотекознавчій науці загальновідомим фактом є заперечення виключно накопичувально-інформаційної, пасивно-зберігаючої та вузькодопоміжної функції освітянських бібліотек.

В умовах повномасштабної російської агресії проти України, шокових соціокультурних трансформацій, кризових станів суспільства та загрози національній ідентичності освітянські бібліотеки – від шкільних книгозбірень і бібліотек закладів професійної (професійно-технічної) освіти до наукових бібліотек закладів вищої освіти та академічних установ – швидко й ефективно реорганізували свій функціонал. Вони перетворилися на специфічні, багатофункціональні інституційні осередки – центри психологічної стійкості, осередки соціальної згуртованості, безпекові комунікативні простори та цифрові освітні хаби.

Така глибинна й системна адаптація зумовлена необхідністю комплексної інституційної відповіді на екзистенційні, безпекові, психоемоційні, освітньо-наукові та інформаційно-когнітивні виклики війни. Розвиток функціональної структури бібліотек у контексті сучасних безпекових викликів демонструє не лише збереження їхньої класичної місії як акумуляторів знань, а й суттєве розширення їхнього соціокультурного, педагогічного та гуманітарного впливу на суспільство (Laurian et al., 2025; Святогор, 2026).

Зазначений процес вимагає детального наукового осмислення. Нижче подано розширений аналіз ключових напрямів цієї діяльності, структурований за п'ятьма пріоритетними функціональними векторами: безпеково-просторовим, психосоціальним, когнітивно-інформаційним, цифровим та соціально-гуманітарним.

Першочерговим і найгострішим завданням освітянських бібліотек від перших днів повномасштабної війни стало забезпечення базового виживання, створення безпечного середовища для всіх суб'єктів освітнього процесу та підтримання резильєнтності всієї освітньо-наукової інфраструктури держави.

Закордонний дослідник М. Косцеєв слушно відзначає, що в умовах сучасного збройного конфлікту бібліотеки, архіви та об'єкти культурно-освітньої спадщини опиняються під цілеспрямованою загрозою знищення, зазнаючи як фізичних руйнувань від безпосередніх обстрілів, так і системних втрат через руйнування цивільної інфраструктури (Kosciejew, 2023). Попри ці екзистенційні загрози, українська бібліотечна спільнота продемонструвала виняткову інституційну гнучкість і самоорганізацію. Бібліотеки адаптували власні приміщення, підвали та спеціалізовані укриття під багатофункціональні освітньо-наукові хаби. У цих просторах, облаштованих автономними джерелами електроживлення, Wi-Fi-зв'язком, зонами для терморегуляції та гарячого харчування, навчальний і науковий процес продовжується навіть під час тривалих повітряних тривог, ворожих атак та інфраструктурних блекаутів (Kosciejew, 2023; Святогор, 2026).

Міжнародний досвід доводить, що концепція «бібліотеки як хабу стійкості» є глобальним трендом. Як аналізують у своєму емпіричному дослідженні Л. Лаурян та ін., бібліотеки функціонують як повноцінні відновлювальні хаби у періоди надзвичайних ситуацій та соціоекологічних криз, надаючи громадам не лише фізичний захист, а й життєво необхідні комунальні, інформаційні та матеріальні ресурси (Laurian et al., 2025). Водночас дослідження А. Панхіласон підтверджує сприйняття бібліотеки користувачами як «безпечного простору», де фізична та психологічна захищеність виступають базовою передумовою ефективної освітньої та комунікативної діяльності (Panhilason, 2026).

Безпеково-просторова функція освітянських бібліотек реалізується через такі виміри:

– фізичний захист, прихисток та інфраструктурна адаптація: Дослідження підкреслюють, що науково-технічні та університетські бібліотеки стали ключовими елементами забезпечення загальної резильєнтності освітнього середовища (Laurian et al., 2025; Святогор, 2026). Вони виконують роль стабілізувальних острівців, де мінімізується вплив зовнішньої хаотизації та зберігається керованість освітньою системою в умовах екстремальної невизначеності.

– збереження, евакуація та захист книжкової спадщини: Захист рідкісних видань, історичних рукописів, стародруків та спеціалізованих фондів педагогічної літератури від наслідків бойових дій і можливої

окупованості. Збереження книжкових пам'яток та об'єктів культурної спадщини в умовах збройного конфлікту є першочерговим актом опору спробам стирання української культурно-історичної пам'яті та національної самобутності (Kosciejew, 2023; Новальська & Бойчук, 2024).

– просторове зонування та створення середовища психологічного розвантаження: Трансформація традиційних читальних залів у гнучкі трансформативні простори (open space, тихі зони, кімнати коворкінгу), що дозволяє суміщати індивідуальну наукову роботу з груповими безпековими заходами та соціальною комунікацією.

–

Рис. 1. Пріоритетний вектор діяльності бібліотек

Перебування учасників освітнього процесу в умовах воєнної загрози та стресу вимагає розширення традиційної діяльності бібліотек за рахунок психосоціальних і реабілітаційних методик. Ряд дослідників доводить, що бібліотечні установи виступають фасилітаторами громадського здоров'я та психоемоційного благополуччя, знижуючи рівень соціальної ізоляції та тривожності (Karki et al., 2024). Інший колектив, що вивчав психологічний вимір соціальної взаємодії у студентському середовищі наголошує, що робота в бібліотеці покращує ментальний стан і адаптаційні можливості здобувачів освіти (Afrina et al., 2024).

Психолого-педагогічний потенціал бібліотечного середовища є унікальним ресурсом у подоланні травми війни у дітей та молоді. Атмосфера затишку й естетичного комфорту у поєднанні з педагогічним супроводом діє як стабілізуючий фактор, що повертає відчуття контролю над життям (Прокопенко, 2025; Святогор, 2026). У межах психосоціального вектора бібліотеки реалізують системну бібліотерапію та читацьку рефлексію для

психологічної реабілітації й опрацювання травматичних переживань (Прокопенко, 2025). Комплексний підхід до формування резильєнтності внутрішньо переміщених осіб та біженців проаналізовано S. Akter та S. Bhattacharjee (2025), де бібліотека реалізує програми адаптації та соціокультурної інтеграції (Akter & Bhattacharjee, 2025). Також організовуються арт-терапевтичні practices (казкатерапія, малювання, ліплення) для зняття напруження та тренінги з першої психологічної допомоги і заземлення.

У межах когнітивно-інформаційного вектора інформаційно-аналітична діяльність бібліотек набула значення чинника гуманітарної безпеки держави (Kosciejew, 2023; Передерій & Гула, 2024). Т. Гранчак наголошує, що бібліотеки розробляють стратегії протидії ворожим когнітивно-психологічним операціям (ІПСО) та маніпуляціям (Гранчак, 2024). Hayden (2024) підкреслює сутність бібліотеки як «безпечного місця для обговорення ідей», де відбувається верифікація знань в умовах ідеологічного тиску (Hayden, 2024). Потенціал бібліотек в інформаційних війнах досліджено І. Г. Передерій та Р. Гулою, які зазначають, що вони є природним бар'єром проти дезінформації завдяки орієнтації на верифіковані дані (Передерій & Гула, 2024).

Освітянські бібліотеки вирішують завдання із системного формування медіакультури та критичного мислення здобувачів освіти шляхом навчання аналізу медіатекстів і маніпулятивних контекстів (Чередник, 2021; Дмитричева, 2025; Hayden, 2024). Тренінги з фактчекінгу навчають алгоритмам верифікації першоджерел, розпізнаванню діпфейків і ботів (Дмитричева, 2025; Передрій & Гула, 2024). В. І. Дмитричева акцентує, що бібліотека бере на себе функцію формування навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності громадян (Дмитричева, 2025).

Руйнування інфраструктури та міграція прискорили цифрову трансформацію бібліотечних послуг, зробивши адаптацію функціоналу до дистанційного й гібридного навчання передумовою безперервності освітнього процесу (Чередник, 2021; Дмитричева, 2025). Як зазначає А. Гуралюк, сучасна бібліотека інтегрує інформаційні технології не лише для збереження раритетних фондів, а й для ресурсно-орієнтованого моделювання інформаційного простору, виходячи за межі простого забезпечення доступу до даних (Huraliuk, 2020). Трансформації потреб користувачів розкривають A. Qayyum, A. Dewi та A. Khan (2025), аналізуючи зростаючу відповідальність бібліотек у відповідь на динамічні запити суспільства, що вимагає впровадження гнучких цифрових моделей (Qayyum et al., 2025). Завдяки цьому сучасна освітянська бібліотека перетворилася на цифрову екосистему та інформаційно-технологічний хаб.

Таблиця 1 – **Основні напрями цифрової трансформації освітянських бібліотек: зміст діяльності та науково-методичне обґрунтування**

Напрям цифрової трансформації	Зміст діяльності та інституційний вплив	Науково-методичне обґрунтування
Бібліотеки як хаби цифрової освіти	Забезпечення безперешкодного доступу громадян до цифрових державних послуг, освітніх вебплатформ, проведення навчань із цифрової грамотності.	Практичний посібник О. Бруй та співавторів (Бруй та ін., 2023)
Адаптація до динамічних потреб	Трансформація сервісів, розширення відповідальності бібліотекарів, впровадження індивідуалізованих цифрових послуг для різних категорій читачів.	Дослідження A. Qayyum, A. Dewi, A. Khan (Qayyum et al., 2025)
Віртуалізація та дистанційний супровід	Впровадження дистанційного обслуговування, розширення послуг з електронної доставки документів (EDD), надання віртуальних довідок.	Дослідження Т. О. Власової (Чередник, 2021; Дмитричева, 2025)
Збереження цифрового наукового доробку	Адміністрування інституційних репозитаріїв, управління науковими даними та розвиток цифрових гуманітарних наук.	Праці Т. О. Ярошенко (Дмитрічева, 2025; Передрій & Гула, 2024)

Завдяки реалізації цифрового вектора освітянські бібліотеки зберігають безперервний комунікативний і науково-інформаційний зв'язок із здобувачами освіти та науковцями, надаючи їм повнотекстовий доступ до міжнародних наукометричних баз даних (Дмитричева, 2025; Передрій & Гула, 2024; Qayyum et al., 2025).

Соціально-гуманітарна функція освітянських бібліотек в умовах воєнного стану набула особливого вагомого звучання. Бібліотечні установи трансформувалися в потужні осередки соціального партнерства, де створюються умови для подолання соціокультурної відчуженості та формування високого рівня соціального капіталу (Akter & Bhattacharjee, 2025; Прокопенко, 2025).

Цей вектор охоплює чотири взаємопов'язані напрями діяльності:

– бібліотека як простір соціальної згуртованості та розвитку громад: Інституційний аналіз доводить, що сучасна бібліотека є унікальним, відкритим і безпечним простором для розвитку соціальної згуртованості та консолідації місцевих громад (Panhilason, 2026; Прокопенко, 2025).

– соціальна та соціокультурна адаптація внутрішньо переміщених осіб (ВПО): Ефективні комунікативні практики бібліотек у процесі соціальної адаптації ВПО доповнюються міжнародним досвідом роботи з біженцями та розселеними родинами (Akter & Bhattacharjee, 2025; Прокопенко, 2025).

– мовно-культурна консолідація та підтримка державної мови: Функціонування мовно-розмовних клубів на базі бібліотечних установ виступає потужним чинником консолідації українського суспільства, що забезпечує безбар'єрну перехідну адаптацію громадян на українську мову (Гранчак, 2024; Новальська & Бойчук, 2024).

– волонтерський вектор та громадянська мобілізація: Розширення волонтерського вектора діяльності освітянських бібліотек під час війни (пункти збору гуманітарної допомоги, виготовлення маскувальних засобів, збір книжок для прифронтових територій) стало невід'ємною частиною їхньої місії (Kosciejew, 2023; Новальська & Бойчук, 2024).

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведене дослідження засвідчило, що в умовах повномасштабної російської агресії освітянські бібліотеки України здійснили докорінну парадигмальну трансформацію, подолавши стереотип пасивного накопичувача інформації. Вони перетворилися на багатофункціональні осередки національної резильєнтності, які поєднують безпекові, психосоціальні, когнітивні, цифрові та соціокультурні місії.

У межах пріоритетних функціональних векторів з’ясовано, що безпеково-просторова та психосоціальна адаптація перетворила бібліотеки на «острівці стабільності». Надання прихистку, збереження спадщини та впровадження бібліотерапії й арт-практик дозволили мінімізувати травматичний вплив війни та повернути користувачам відчуття безпеки. Водночас когнітивно-інформаційний і цифровий вектори позиціонують бібліотеку як інституційний бар’єр проти дезінформації та гарант безперервності освіти через фактчекінг, віртуалізацію сервісів, адміністрування репозиторіїв та розвиток цифрової гуманітаристики. Крім того, реалізація соціально-гуманітарної функції доповнюється драйверством у консолідації громад, інтеграції внутрішньо переміщених осіб та волонтерській діяльності.

Наукова новизна результатів полягає в системному обґрунтуванні розширення педагогічного та гуманітарного впливу освітянських бібліотек як інституційного амортизатора соціальних шоків і суб’єкта когнітивної безпеки держави. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці нормативно-методичної бази для інституціоналізації цих нових функцій

(зокрема стандартів психосоціальної підтримки, цифрової гігієни й управління колекціями в умовах надзвичайних ситуацій), а також у вивченні наслідків воєнної трансформації бібліотечної інфраструктури для повоєнної відбудови освітнього простору України.

Література

1. Анісімова, О., Лукаш, Г. Бібліотеки як простори для цифрової гігієни: їхня роль у формуванні критичного мислення та медіаграмотності // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Конкурентоспроможність та інновації в економіці знань». 2026. DOI: http://doi.org/10.24818/cike2025.103. (дата звернення 31.07.2026).
2. Бруй, О., Козицька, Т., Мацієвська, Г., Моісєєва, С., Шевченко, І. Бібліотеки – хаби цифрової освіти : практичний посібник / заг. ред. Я. Сошинської ; ВГО Українська бібліотечна асоціація ; Проєкт підтримки Дія. Електрон. вид. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2023. 116 с. URI: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/55750. (дата звернення 31.07.2026).
3. Гранчак, Т. Національні міфи в бібліотечному просторі: випадок України у воєнний час // Суспільство. Документ. Комунікація. 2024. DOI: http://doi.org/10.69587/sdc/1.2024.20. (дата звернення 31.07.2026).
4. Гуралюк А. Г. Бібліотека в інформаційному суспільстві: онтологічний підхід. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка. 2020. Вип. 8. URL: https://amtp.org.ua/index.php/%20journal/article/view/192/210. (дата звернення 31.07.2026).
5. Дмитричева, В. І. Роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності громадян. Університетська бібліотека: сучасний формат освітньо-наукової діяльності в період глобальних викликів : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 20 листоп. 2025 р.). Миколаїв : НУК, 2025. С. 14–19. URI: https://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/12248. (дата звернення 31.07.2026).
6. Макарова, О. І. Важлива роль бібліотеки у воєнний час: минуле та сучасне // Бібліотечний меркурій. 2023. № 1(29). С. 145–154. DOI: http://doi.org/10.18524/2707-3335.2023.1(29).280030. (дата звернення 31.07.2026).
7. Новальська, Т., Бойчук, Н. Публічні бібліотеки як інституції історичної пам'яті українського народу // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2024. № 13. С. 222–232. DOI: http://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307253. (дата звернення 31.07.2026).
8. Осаула, В., Крутаков, А. Бібліотеки як лідери стійкості української культури у війні // Бібліотекознавство. Архівні дослідження. Інформологія. 2025. DOI: http://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2025.350071. (дата звернення 31.07.2026).
9. Передерій, І. Г., Гула, Р. Потенціал бібліотек в інформаційних війнах сучасності (за досвідом російсько-українського протистояння). Стратегії розвитку

бібліотек: від ідеї до втілення : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9–13 квіт. 2024 р.). Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2024. С. 41–45. URL: https://strategylibraryproc.kpi.ua/article/view/306041. (дата звернення 31.07.2026).

10. Прокопенко, Л. Бібліотека як простір психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану // Бібліотекознавство. Архівні дослідження. Інформологія. 2025. DOI: http://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2025.350571. (дата звернення 31.07.2026).
11. Святогор, Є. Бібліотека як Safe Space в умовах воєнного стану: нові форми взаємодії із громадою // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2026. № 17. С. 206–218. DOI: http://doi.org/10.31866/2616-7654.17.2026.361626. (дата звернення 31.07.2026).
12. Чередник, Л. Сучасні аспекти інформаційного забезпечення бібліотек // Наукові записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. DOI: http://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.5-2/29. (дата звернення 31.07.2026).
13. Afrina, C., Suud, F. M., Yanti, N. D., & S, S. Social Interaction in the Library: A Student Psychological Perspective. SHS Web of Conferences. 2024. Vol. 202. DOI: http://doi.org/10.1051/shsconf/202420204005. (дата звернення 31.07.2026).
14. Akter, S., & Bhattacharjee, S. Beyond Storytime: Oklahoma Public Libraries' Comprehensive Approach to the Resilience of Refugee Children and Their Families Support // International Journal of Environmental Research and Public Health. 2025. Vol. 22. DOI: http://doi.org/10.3390/ijerph22081298. (дата звернення 31.07.2026).
15. Hayden, C. Libraries are that safe place for discussion of ideas. *Issues in Science and Technology*. 2024. DOI: http://doi.org/10.58875/canh5294. (дата звернення 31.07.2026).
16. Karki, M., Asmar, M. E. L., Sasco, E. R., & El-Osta, A. Public libraries to promote public health and wellbeing: a cross-sectional study of community-dwelling adults. BMC Public Health. 2024. Vol. 24. DOI: http://doi.org/10.1186/s12889-024-18535-5. (дата звернення 31.07.2026).
17. Kosciejew, M. Facing Threats to Libraries and Cultural Heritage in the Russia-Ukraine War: A Case Study and Comparative Review of the Library and Information Community's Responses to the Conflict // Journal of Librarianship and Information Science. 2023. Vol. 57, No. 1. P. 191–210. DOI: http://doi.org/10.1177/09610006231208026. (дата звернення 31.07.2026).
18. Laurian, L., Doyle, E., Vamanu, I., & Logsden, K. Libraries Are Resilience Hubs: Evidence From the Midwest // Journal of the American Planning Association. 2025. Vol. 91, No. 1. P. 58–71. DOI: http://doi.org/10.1080/01944363.2024.2343670. (дата звернення 31.07.2026).
19. Panhilason, A. Public Library as a Safe Space: Users' Perceptions and Utilization // International Journal of Interdisciplinary Viewpoints. 2026. Vol. 2, No. 2. DOI: http://doi.org/10.64612/ijiv.v2i2.68. (дата звернення 31.07.2026).
20. Qayyum, A., Dewi, A., & Khan, A. Increasing Responsibilities of Public Libraries with Varying Client Needs // Journal of the Australian Library and Information

Association. 2025. Vol. 74. P. 416–433. DOI: http://doi.org/10.1080/24750158.2025.2522474. (дата звернення 31.07.2026).

References

1. Anisimova, O., & Lukash, H. (2026). Biblioteky yak prostory dlia tsyfrovoi higiieny: yikhnia rol u formuvanni krytychnoho myslennia ta mediahrmatnosti [Libraries as spaces for digital hygiene: their role in forming critical thinking and media literacy]. In *Materialy Mizhnarodnoi naukovoii konferentsii "Konkurentospromozhnist ta innovatsii v ekonomitsi znan"*. https://doi.org/10.24818/cike2025.103 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
2. Bruy, O., Kozytska, T., Matsievska, H., Moisieieva, S., & Shevchenko, I. (2023). *Biblioteky – khaby tsyfrovoi osvity: praktychnyi posibnyk* [Libraries – hubs of digital education: a practical guide]. VHO Ukrainska bibliotechna asotsiatsiia. https://ela.kpi.ua/handle/123456789/55750 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
3. Hranchak, T. (2024). Natsionalni mify v bibliotechnomu prostori: vypadok Ukrainy u voiennyi chas [National myths in the library space: the case of Ukraine in wartime]. *Suspilstvo. Dokument. Komunikatsiia*. https://doi.org/10.69587/sdc/1.2024.20 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
4. Huraliuk, A. H. (2020). Biblioteka v informatsiinomu suspilstvi: ontolohichnyi pidkhid [Library in the information society: an ontological approach]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriia: Pedahohika*, (8). https://amtp.org.ua/index.php/%20journal/article/view/192/210 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
5. Dmytrycheva, V. I. (2025). Rol biblioteky u formuvanni navychok informatsiinoi, mediinoi ta tsyfrovoi hramotnosti hromadian [The role of the library in forming citizens' information, media, and digital literacy skills]. In *Universytetska biblioteka: suchasnyi format osvitno-naukovoi diialnosti v period hlobalnykh vyklykiv: materialy VIII Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (pp. 14–19). NUK. https://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/12248 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
6. Makarova, O. I. (2023). Vazhlyva rol biblioteky u voiennyi chas: mynule ta suchasne [The important role of the library in wartime: past and present]. *Bibliotechnyi merkuriy*, *1*(29), 145–154. https://doi.org/10.18524/2707-3335.2023.1(29).280030 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
7. Novalska, T., & Boichuk, N. (2024). Publichni biblioteky yak instytutsii istorychnoi pamiati ukrainskoho narodu [Public libraries as institutions of the historical memory of the Ukrainian people]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, *13*, 222–232. https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307253 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
8. Osaula, V., & Krutakov, A. (2025). Biblioteky yak lidery stiikosti ukrainskoi kultury u viini [Libraries as leaders of resilience of Ukrainian culture in war]. *Bibliotekoznavstvo. Arkhivni doslidzhennia. Informolohiia*. https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2025.350071 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).

9. Perederii, I. H., & Hula, R. (2024). Potentsial bibliotek v informatsiinykh viinakh suchasnosti (za dosvidom rosiisko-ukrainskoho protystoiannia) [The potential of libraries in modern information wars (based on the experience of the Russian-Ukrainian confrontation)]. In *Stratehii rozvytku bibliotek: vid idei do vtilennia: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 41–45). NTUU "KPI im. Ihoria Sikorskoho". https://strategylibraryproc.kpi.ua/article/view/306041 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
10. Prokopenko, L. (2025). Biblioteka yak prostir psykhosotsialnoi pidtrymky korystuvachiv v umovakh voiennoho stanu [The library as a space for psychosocial support of users under martial law]. *Bibliotekoznavstvo. Arkhivni doslidzhennia. Informolohiia*. https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2025.350571 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
11. Sviatohor, Ye. (2026). Biblioteka yak Safe Space v umovakh voiennoho stanu: novi formy vzaiemodii z hromadoiu [The library as a Safe Space under martial law: new forms of interaction with the community]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, *17*, 206–218. https://doi.org/10.31866/2616-7654.17.2026.361626 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
12. Cherednyk, L. (2021). Suchasni aspekty informatsiinoho zabezpechennia bibliotek [Modern aspects of information support for libraries]. *Naukovi zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka*. https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.5-2/29 (date of appeal: 31.07.2026) (ukr).
13. Afrina, C., Suud, F. M., Yanti, N. D., & S, S. (2024). Social interaction in the library: A student psychological perspective. *SHS Web of Conferences*, *202*. https://doi.org/10.1051/shsconf/202420204005 (date of appeal: 31.07.2026) (eng).
14. Akter, S., & Bhattacharjee, S. (2025). Beyond storytime: Oklahoma public libraries' comprehensive approach to the resilience of refugee children and their families support. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *22*. https://doi.org/10.3390/ijerph22081298 (date of appeal: 31.07.2026) (eng).
15. Hayden, C. (2024). "Libraries are that safe place for discussion of ideas." *Issues in Science and Technology*. https://doi.org/10.58875/canh5294 (date of appeal: 31.07.2026) (eng)
16. Karki, M., Asmar, M. E. L., Sasco, E. R., & El-Osta, A. (2024). Public libraries to promote public health and wellbeing: A cross-sectional study of community-dwelling adults. *BMC Public Health*, *24*. https://doi.org/10.1186/s12889-024-18535-5 (date of appeal: 31.07.2026) (eng).
17. Kosciejew, M. (2023). Facing threats to libraries and cultural heritage in the Russia-Ukraine war: A case study and comparative review of the library and information community's responses to the conflict. *Journal of Librarianship and Information Science*, *57*(1), 191–210. https://doi.org/10.1177/09610006231208026 (date of appeal: 31.07.2026) (eng).
18. Laurian, L., Doyle, E., Vamanu, I., & Logsden, K. (2025). Libraries are resilience hubs: Evidence from the Midwest. *Journal of the American Planning Association*, *91*(1), 58–71. https://doi.org/10.1080/01944363.2024.2343670 (date of appeal: 31.07.2026) (eng).

19. Panhilason, A. (2026). Public library as a safe space: Users' perceptions and utilization. *International Journal of Interdisciplinary Viewpoints*, *2*(2). https://doi.org/10.64612/ijiv.v2i2.68 (date of appeal: 31.07.2026) (eng).
20. Qayyum, A., Dewi, A., & Khan, A. (2025). Increasing responsibilities of public libraries with varying client needs. *Journal of the Australian Library and Information Association*, *74*, 416–433. https://doi.org/10.1080/24750158.2025.2522474 (date of appeal: 31.07.2026) (eng).

EDUCATIONAL LIBRARIES AS HUBS OF PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AND SOCIAL COHESION IN CRISIS CONDITIONS

K. B. Shchehelska

The article examines the paradigmatic transformation of educational libraries in Ukraine amidst the full-scale Russian aggression and profound socio-cultural crises. It is proven that libraries have definitively overcome the stereotype of passive information-storage facilities, reorganizing their functionality into multifunctional institutional hubs of national resilience. Based on the analysis of domestic and international experience, five priority vectors of library activities during wartime are identified and systematized: security-spatial, psychosocial, cognitive-informational, digital, and socio-humanitarian. The content of the security-spatial vector is revealed as ensuring physical protection, infrastructural adaptation, and the preservation of cultural heritage as an act of resistance. Psychosocial practices, including bibliotherapy, support for internally displaced persons, and psychological resilience training, aimed at minimizing the traumatic impact of the war on educational participants, are characterized. The role of libraries as a reliable institutional barrier against hostile disinformation through media literacy and fact-checking, as well as digital hubs ensuring educational continuity via service virtualization and repository administration, is substantiated. Furthermore, it is proven that the socio-humanitarian function has transformed libraries into drivers of community cohesion, actively promoting linguistic-cultural unity and volunteer mobilization. The scientific novelty lies in the systemic substantiation of the library's role as an institutional shock absorber of social crises and an active subject of the state's information-cognitive security. Prospects for further research regarding the regulatory and methodological support of new library functions for the post-war reconstruction of the educational space are outlined.

***Keywords**: educational library, crisis conditions, psychological resilience, social cohesion, resilience hub, bibliotherapy, information security, internally displaced persons (IDPs).*

Щегельська Катерина Борисівна - молодший науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів, ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна. E-mail: katrusya.yalta@gmail.com

Shchehelska Kateryna Borysivna - Junior Researcher of the Department of Scientific and Educational Information Resources, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. E-mail: katrusya.yalta@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 21.08.2026.
Стаття прийнята до друку після рецензування 11.09.2026.
Стаття опублікована 30.10.2026.

Стаття з відкритим доступом,
відповідно до умов ліцензії
Creative Commons (CC BY 4.0)